Aldona Andrzejczak

ROZMIARY I STRUKTURA WŁASNOŚCI PRYWATNEJ W SZKOLNICTWIE na przykładzie województwa poznańskiego

Uwagi wstępne

Zapoczątkowane w roku 1989 przemiany systemu gospodarczego w Polsce spowodowały dynamiczny wzrost sektora prywatnego. W pierwszej fazie transformacji powstało wiele mniejszych jednostek handlowych i usługowych, a następnie wskutek przekształceń własnościowych nastąpiło także prywatyzowanie sektora publicznego. Procesy te– w odniesieniu do sfery produkcji materialnej – są przedmiotem różnych analiz i porównań. Znacznie mniej wiadomo o prywatyzacji sfery niematerialnej. Celem niniejszych rozważań jest pokazanie, w jakim zakresie zmiany struktury własności objęły szkolnictwo. Analiza będzie obejmować zakres, tempo i główne dziedziny, w których powstają prywatne szkoły i placówki. Dostępne dane ograniczają możliwości pełnego prześledzenia tego procesu. Dlatego charaktetystyka obejmuje jedynie województwo poznańskie.

Na wstępie wyjaśnienia wymaga określenie własności prywatnej w szkolnictwie. Kształcenie i działalność oświatowa były zmonopolizowane przez państwo; stąd oświata i szkolnictwo zaliczane były do sektora publicznego. W sektorze tym występuje własność państwowa i komunalna. Wobec czego jednym z symptomów przemian własnościowych w szkolnictwie jest przekazanie części państwowych szkół publicznych pod zarząd samorządów terytorialnych (własność komunalna). Kuratorium Oświaty i Wychowania nie odnotowało innych przekształceń własnościowych (nie sprywatyzowano dotychczas szkoły państwowej). Szkoły dzielą się na publiczne (państwowe, podległe MEN oraz samorządowe). Obok występują szkoły niepubliczne obejmujące szkoły wyznaniowe, społeczne oraz prywatne.

Nowością, która będzie stanowić przedmiot dalszych rozważań, jest powstawanie szkół i placówek w sektorze prywatnym. Założyć szkołę lub placówkę niepubliczną może osoba fizyczna lub prawna, stąd interesujące jest prześledzenie tej aktywności na tle innych procesów prywatyzacyjnych.

1. Podstawy prawne

Podstawę prawną tworzenia szół niepublicznych stanowi ustawa z 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz.U. nr 95 poz. 425 oraz z 1992 nr 26 poz. 113 i nr 54 poz. 254). Stwierdza ona, że warunkiem uruchomienia szkoły lub placówki jest uzyskanie wpisu do ewidencji prowadzonej przez Kuratorium Oświaty i Wychowania właściwego dla siedziby szkoły lub placówki.

Dokonując wpisu do ewidencji, należy określić typ szkoły lub cel placówki, a w przypadku szkół zawodowych także profil zawodowy. Innym niezbędnym warunkiem wpisu jest zapewnienie odpowiednich warunków lokalowych oraz kadrowych, a także opracowanie statutu szkoły lub placówki.

Nadzór Kuratoriów Oświaty ogranicza się w zasadzie do kontroli zgodności kwalifikacji pracowników pedagogicznych i dyrektora z wymogami określonymi w odrębnych przepisach oraz kompletności dokumentacji. Ustawa określa jedynie, jakie elementy powinien zawierać statut szkoły lub placówki. Istnieje pełna swoboda dotycząca zakresu działalności, profilu kształcenia oraz nazewnictwa. Zakłada się, że rynek zweryfikuje trafność oferty. Od tej zasady obowiązuje jednak odstępstwo dotyczące szkół podstawowych.

Każda prywatna szkoła podstawowa zobowiązana jest do przestrzegania reguł obowiązujących szkoły publiczne – wobec czego wszystkie prywatne szkoły podstawowe muszą mieć uprawnienia szkół publicznych. Rygory te dotyczą: stosowania minimum programowego, klasyfikowania i promowania uczniów oraz zatrudnienia nauczycieli posiadających kwalifikacje określone dla szkół publicznych.

Posiadanie uprawnień szkoły publicznej oznacza, że dana jednostka może wydawać świadectwa z pieczęcią Kuratorium Oświaty i Wychowania. Ma to istotne znaczenie dla wszystkich szkół młodzieżowych, gdyż wiąże się z dalszą karierą edukacyjną ucznia. Uzyskanie praw szkoły publicznej umożliwia także – po upływie jednego roku – wystąpienie o dotację z budżetu państwa.

Pewne uprzywilejowanie szkół mających uprawnienia szkół publicznych wymaga, aby te właśnie placówki poddane zostały ściślejszej kontroli, zwłaszcza kontroli merytorycznej prowadzonej działalności. Pojawiają się jednak – szczególnie w prasie – różnego rodzaju doniesienia o nadużyciach zaufania społecznego przez różne szkoły i placówki, domagające się zwiększenia kontroli państwa także nad pozostałymi prywatnymi przedsięwzięciami edukacyjnymi. Głosy te należy uznać za nieuzasadnione. W ogólnym efekcie liberalizacja w zakresie działalności edukacyjnej przyniosła pozytywne efekty, co wykaże dalsza część rozważań.

2. Niepubliczne szkolnictwo poznańskiego na tle kraju

W skali kraju zachodzą interesujące przemiany struktury własności szkolnictwa, których dokładne śledzenie utrudnia zmieniający się często układ publikowanych danych

statystycznych. W roku szkolnym 1992/1993 obok szkół państwowych, sektor szkół niepublicznych stanowił 14% szkół podstawowych, 15% liceów ogólnokształcących oraz 14% szkół wyższych. Jedynie szkolnictwo zawodowe tylko w 4% jest niepaństwowe.

Wśród niepublicznych szkół pojawiła się kategoria szkół należących do samorządów terytorialnych. Dominuje ona na poziomie podstawowym, gdzie stanowi 90% szkół niepublicznych. Znacznie mniejszy jest jej udział wśród liceów ogólnokształcących oraz szkół zawodowych, gdzie stonowi jedynie 7%.

Drugą grupę stanowią szkoły społeczne. Najwięcej jest ich wśród liceów ogólnokształcących, gdzie obejmują 55%. Wśród szkół zawodowych jest ich 37%, a wśród podstawowych 6%.

Pozostałe szkoły niepaństwowe to szkoły należące do organizacji wyznaniowych oraz prywatne. W skali całego kraju udział szkół prywatnych w sektorze niepublicznym jest nadal znikomy, gdyż wynosi on kolejno: 2% szkół podstawoych, 24% liceów ogólnokształcących, 51% szkół zawodowych oraz 61% szkół wyższych. Liczbowo ilustruje to tabela 1.

Tabela 1

Liczba szkół prywatnych w Polsce w latach 1990 - 1993

Wyszczególnienie	1990/1991	1991/1992	1992/1993
Szkoły podstawowe	3	12	65
Licea ogólnokształcące	6	18	59
Szkoły zawodowe	-	23	87
Szkoły wyższe	-	3	11

Źródło: Rocznik Statystyczny GUS 1991, 1992, 1993.

W porównaniu z ogólną liczbą szkół podstawowych w kraju, te które znajdują się w rękach prywatnych, stanowią mniej niż pół procent (0,36%). Równie mały jest też udział prywatnych szkół średnich. W odniesieniu jednak do szkół wyższych proporcje stają się bardziej znaczące, gdyż w 1993 r. 9% ogółu szkół wyższych stanowiło własność prywatną, a biorąc pod uwagę liczbę studentów jedynie 1,3%, ale szkoły te dopiero zaczęły się rozwijać[1].

W przedstawionych danych liczbowych, z uwagi na ich pionierski charakter, chodzi raczej o ustalenie rozmiarów sektora prywatnego; przy czym dane te z pewnością nie odzwierciedlają całości prywatnej działalności edukacyjnej, gdyż ograniczają się tylko do szkół. Ważniejszym kierunkiem dalszych analiz będzie z pewnością określenie charakteru i roli tego sektora w systemie kształcenia.

---

[1] „Rzeczpospolita", Dodatek Statystyczny, z 7 lutego 1994.

Dla prowadzonych rozważań dotyczących zakresu i charakteru prywatnej własności w szkolnictwie województwa poznańskiego, istotne jest ustalenie, jaki jest udział tego regionu w przeobrażeniach w skali kraju. Porównując liczbę szkół prywatnych w województwie poznańskim z ogólną ich liczbą, można stwierdzić, że region poznański ma swój znaczny udział, rzędu około 10%, w tworzeniu nowych, prywatnych placówek edukacyjnych.

3. Udział sektora prywatnego w Oświacie i wychowaniu

Natężenie procesów prywatyzacyjnych w szkolnictwie można zbadać jedynie w przybliżeniu, co wiąże się ze specyfiką sprawozdawczości, która uwzględnia jedynie szkoły i liczbę ich uczniów, natomiast nie obejmuje kursów i ich uczestników. Podstawę porównań z innymi działami gospodarki będzie stanowić liczba podmiotów gospodarczych w systemie Regon. Nie jest to miara dokładna, gdyż obok większych przedsięwzięć obejmuje także stosunkowo niewielki zakres działania osób prowadzących działalność oświatową w postaci korepetycji lub różnego rodzaju kursów.

Oceniając skale procesów prywatyzacyjnych w szkolnictwie na tle innych działów gospodarki: materialnych i pozamaterialnych, posłużono się wskaźnikiem liczby podmiotów oraz udziałem procentowym[2]. Dane Wojewódzkiego Urzędu Statystycznego dotyczą działu Oświata i wychowanie, są więc szersze niż stanowiące główny przedmiot zainteresowań szkolnictwo i obejmują także inne formy usług edukacyjnych i opiekuńczych (por. tabela 2).

Tabela 2

Podmioty gospodarcze w systemie Regon w sektorze prywatnym w roku 1993

Wyszczególnienie	Województwo poznańskie	Poznań
Ogółem	93 344	61 754
Przemysł	19 798	11 809
Handel	39 680	26 697
Budownictwo	11 420	7 313
Oświata i wychowanie	599	410
Kultura i sztuka	725	470
Ochrona zdrowia	1 796	1 369

Źródło: Sytuacja społeczno-gospodarcza województwa poznańskiego w listopadzie 1993 r., Wojewódzki Urząd Statystyczny w Poznaniu, s. 25.

[2] Sytuacja społeczno-gospodarcza województwa poznańskiego w listopadzie 1993, Wojewódzki Urząd Statystyczny w Poznaniu, Poznań 1993.

We wrześniu 1993 r. w ogólnej liczbie ponad 93 tysięcy prywatnych podmiotów gospodarczych województwa poznańskiego (zarejestrowanych w systemie Regon) jednostki oświatowo-wychowawcze stanowiły niewielki procent, bo 0,64 (w Poznaniu 0,66%). Większy jest udział innych pozamaterialnych działów w sektorze prywatnym: 1,9% (w Poznaniu 2,2%) Ochrona zdrowia, 0,8% (w Poznaniu 0,8%) Kultura i sztuka. Procesy prywatyzacyjne sfery niematerialnej, jak wynika ze wskaźników, nie koncentrują się w samym Poznaniu.

Bardzo skromny udział prywatnych podmiotów prowadzących działalność oświatowo-wychowawczą łatwy jest do wyjaśnienia charakterem tej działalności – *non for profit*. Nie oznacza to, że uzyskiwanie dodatkowych korzyści materialnych nie odgrywa roli przy tworzeniu szkół prywatnych. Możliwość przeznaczania uzyskanej nadwyżki na poprawę warunków realizacji procesu kształcenia, w tym na lepsze wynagrodzenie pracowników, jest sprawą istotną i pociągającą. Jednakże o rzeczywistej skali sektora prywatnego w oświacie świadczą dane tabeli 3, pokazujące strukturę podmiotów gospodarczych w Oświacie i wychowaniu według własności. Jeśli w skali województwa poznańskiego najwyższy jest udział własności państwowej – 40%, komunalnej wynosi 24%, a prywatnej – 35%, to w Poznaniu udział sektora prywatnego przewyższa pozostałe formy własności i wynosi 52%. Nie można jednak zapomnieć, że dane te nie dotyczą samego szkolnictwa tylko działalności oświatowo-wychowawczej oraz że obejmują jedynie podmioty w systemie Regon. Niemniej świadczą one o tym, że procesy prywatyzacyjne są w sferze usług oświatowych, zwłaszcza w Poznaniu, bardzo silne.

Tabela 3

Podmioty gospodarcze (w systemie Regon) w Oświacie i wychowaniu według rodzaju własności

Wyszczególnienie	Ogółem	Sektor publiczny		Sektor prywatny	
		państwowe	komunalne	krajowy	zagraniczny
Województwo poznańskie	1693	680	414	596	3
Poznań	794	218	166	407	3

Źródło: Sytuacja społeczno-gospodarcza województwa poznańskiego w listopadzie 1993 r., WUS w Poznaniu, s. 26.

4. Charakterystyka niepaństwowego sektora edukacyjnego w województwie poznańskim

Jak wynika z porównania danych ogólnopolskich i regionalnych województwo poznańskie odgrywa znaczącą rolę w tworzeniu się prywatnego sektora edukacujnego.Zasadniczy przełom wystąpił w roku 1992, kiedy to zarejestrowano 105 niepaństwowych

palcówek oświatowych. Stanowiło to znaczne przyspieszenie tempa wobec 21 placówek zarejestowanych w roku 1991. Z kolei w roku 1993 zarejestrowano 130 nowych placówek, co świadczy o pewnej stabilizacji zjawiska.

Wśród nowo rejestrowanych szkół początkowo (por. tabela 4) występowały szkoły podstawowe i licea ogólnokształcące. W następnym roku zwiększyła się liczba tworzonych szkół zawodowych i policealnych.

Tabela 4

Szkoły i placówki niepaństwowe zarejestrowane w województwie poznańskim w latach 1991 - 1993

Wyszczególnienie	1991	1992	1993
Przedszkola	3	6	4
Szkoły podstawowe			
społeczne	1	4	
prywatne	1	6*	4
Licea ogólnokształcące			
społeczne	-	2**	-
prywatne	1	4	-
wyznaniowe	1	3	-
Szkoły zawodowe	-	2	1
Policealne szkoły niepubliczne	-	4	9
Kursy inne placówki	14	75	112

* Zarejestrowano 6 szkół, ale 4 zostały wykreślone z ewidencji, ** jedno LO wykreślono z ewidencji.

Źródło: Dane Kuratorium Oświaty i Wychowania w Poznaniu.

Ponadto rozwija się dynamicznie inna działalność edukacyjna obejmująca różnego rodzaju kursy zawodowe, językowe i komputerowe oraz korepetycje, a także placówki artystyczne i inne. Utrzymywanie się tych instytucji na rynku (jedynie sporadyczne wykreślenia z ewidencji) oznacza, że zapełniają one lukę, jaka na nim występuje i są potrzebne.

Na tworzenie się prywatnego sektora edukacyjnego mają wpływ dwie zasadnicze grupy czynników. Pierwsza związana jest z ogólnym kierunkiem przeobrażeń całego układu społeczno-gospodarczego i przyzwoleniem państwa (ustawa o systemie oświaty). Druga grupa przyczyn tkwi w samym systemie edukacyjnym. Związana jest ze złą sytuacją finansową szkół spowodowaną ograniczeniem wydatków państwa na oświatę,

tendencją ograniczania kształcenia zawodowego, narastającą potrzebą zmiany struktury organizacyjnej i sposobu finansowania kształcenia[3].

Trzyletni okres tworzenia się sektora prywatnego w oświacie nie upoważnia do jednoznacznego określenia jego charakteru. Tendencje liczbowe zdają się jednak wskazywać, że początkowy okres tworzenia szkół młodzieżowych uległ stabilizacji. Ekspancji należy się spodziewać w dziedzinie szkolnictwa zawodowego, zwłaszcza pomaturalnego. Pewien wzrost może również wystąpić w zakresie innych pozaszkolnych placówek oświatowych, jakkolwiek jest możliwa znaczna fluktuacja na tym rynku, z którego wypierani będą najsłabsi i świadczący usługi złej jakości.

Popyt na tego rodzaju działalność wiąże się z sytuacją na rynku pracy: zagrożeniem bezrobociem oraz zapotrzebowaniem na dodatkowe kwalifikacje. Państwowy sektor oświatowy przystosowuje się do tych zmian wolniej ze względu na swoją inercję; a przede wszystkim ze względu na gorszą sytuację finansową[4].

5. Zakres i struktura prywatnego szkolnictwa podstawowego

Według stanu na 20 września 1993 r. w województwie poznańskim było 530 szkół podstawowych, z tego 81% stanowiły szkoły podlegające MEN, a 17% to szkoły podlegające samorządom.

Na terenie województwa poznańskiego funkcjonuje 12 szkół podstawowych niepublicznych, w tym 2 na wsi, a 10 w miastach. Do szkół tych uczęszcza 1267 uczniów, co stanowi 0,7% ogółu uczniów w szkołach podstawowych. Zatrudniają one 139 nauczycieli pełnoetatowych oraz 394 na niepełnych etatach. Taka proporcja zatrudnionych nauczycieli wyraźnie odróżnia szkoły niepubliczne od szkół publicznych, gdzie na 1 pełnozatrudnionego nauczyciela przypada 0,14 nauczyciela w niepełnym wymiarze godzin (podobnie w szkołach samorządowych 0,14), a nie jak w szkołach niepublicznych 2,8.

Warunki do nauki, w sposób rzecz jasna uproszczony, przedstawiają umowne wskaźniki zawarte w tabeli 5 (s. 92).

Wykazują one duże podobieństwo warunków w szkołach państwowych i samorządowych, co jest zrozumiałe ze względu na krótki okres zarządzania szkołami przez samorządy. Sytuacja w szkolnictwie niepublicznym zdecydowanie odbiega na korzyść, co potwierdza uprzywilejowanie uczniów tych szkół pod względem warunków do nauki.

Z 12 niepublicznych szkół podstawowych w województwie poznańskim najwięcej, bo 5, jest własnością osób fizycznych i spółek cywilnych, 4 należą do stowarzyszeń spo-

---

[3] **J. Orczyk**, Czy wykształcenie staje się cenniejszym kapitałem? w: Edukacja. Technologia kształcenia. Media. Książka poświęcona Profesorowi Leonowi Leji, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań 1993.

[4] **A. Andrzejczak**, System szkolny wobec bezrobocia (na przykładzie województwa poznańskiego), w: Wybrane aspekty bezrobocia w Polsce w warunkach transformacji systemu gospodarczego, pod red. J. Orczyka, Zeszyty Naukowe Akademii Ekonomicznej w Poznaniu, Seria I, z. 216, Poznań 1994.

Tabela 5

Wskaźniki obrazujące warunki w szkołach podstawowych w województwie poznańskim w roku 1992/1993

Rodzaje szkół	Liczba uczniów przypadająca na jednego nauczyciela pełnozatrudnionego	Liczba uczniów przypadająca na jednego nauczyciela ogółem	Liczba uczniów przypadająca na jedno pomieszczenie	Liczba uczniów przypadająca na jeden oddział
MEN	17,5	15,3	28,1	23,7
Samorządowe	16,0	14,1	26,5	22,3
Niepubliczne	9,1	2,4	8,5	12,2

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych Kuratorium Oświaty i Wychowania w Poznaniu.

łecznych, 2 do spółek prawa handlowego, a 1 do organizacji wyznaniowej. Szkoły te różnią się między sobą wielkością: najliczniejsza jest szkoła sióstr Urszulanek.

Porównianie umownych wskaźników warunków do nauki ujawnia także znaczną niejednorodność, wskazując jednak, że najlepsze warunki występują w szkołach prywatnych.

6. Zakres i struktura niepaństwowych szkół ponadpodstawowych

Na poziomie szkół ponadpodstawowych wpływy szkolnictwa niepaństwowego są większe, chociaż z wyjątkiem szkolnictwa pomaturalnego, skromne (por. tabela 6).

Tabela 6

Uczniowie szkół ponadpodstawowych w województwie poznańskim we wrześniu 1993 roku

Rodzaj szkół	Liczba uczniów ogółem	Liczba uczniów szkół niepaństwowych
Licea ogólnokształcące	21 427*	1 165
Zasadnicze szkoły zawodowe	28 955	1 215
Średnie szkoły zawodowe	28 138	866
Szkoły policealne	2 588	1 355
Szkoły wyższe	47 970**	2 265

* Obejmuje tylko licea ogólnokształcące dla młodzieży, ** dane orientacyjne.
Źródło: dane Wojewódzkiego Urzędu Statystycznego w Poznaniu

Na terenie Poznania funkcjonuje 10 niepaństwowych liceów ogólnokształcących. Z wyjątkiem 2 prywatnych liceów pozostałe mają uprawnienia szkół publicznych. Jest wśród nich: 5 liceów prywatnych, 4 organizacji wyznaniowych oraz 1 liceum społeczne.

Do liceów ogólnokształcących niepaństwowych uczęszcza w województwie poznańskim 1165 uczniów. Wśród ogólnej liczby uczniów liceów ogólnokształcących stanowią oni zaledwie 5,4%. Wyniki egzaminów wstępnych na studia przesądzą, czy w przyszłości nastąpi zwiększone zainteresowanie taką formą kształcenia, czy elitarny charakter prywatnej edukacji na poziomie średnim wyznaczać będą inne aspekty funkcjonowania takich placówek.

W województwie poznańskim działają także 3 prywatne szkoły zawodowe o profilu ekonomicznym. Uczęszcza do nich 1215 uczniów, co stanowi 4,2% ogółu uczniów szkół zawodowych. Ekonomiczno-handlowe sprofilowanie tych szkół wyraźnie świadczy, że o ich utworzeniu zadecydowały wymogi rynku pracy[5]. Ich przetrwanie jest więc uzależnione od umiejętności przystosowania się do zmieniających się potrzeb tego rynku.

Policealne szkolnictwo zawodowe niepaństwowe reprezentuje 13 placówek, z których 10 mieści się w Poznaniu, 1 we Wrześni, 1 w Szamotułach oraz 1 w Gnieźnie. Ogółem uczęszcza do nich 1355 uczniów, co stanowi 52% ogółu uczniów szkół policealnych w województwie.

Zdecydowanie przeważa ekonomiczno-handlowe ukierunkowanie tych szkół. Większość określiła to w nazwie szkoły, inne uwzględniają to w prowadzonych specjalnościach. Poza szkołami kupiecko-menedżersko i biurowo zorientowanymi jedyną inną – reprezentowaną obecnie – dziedziną jest kosmetyka.

Uzupełnieniem powyższych przemian jest powstanie niepaństwowych szkół wyższych, które zostały uznane przez MEN. Obecnie na terenie Poznania działa 5 takich szkół, które kształcą 1168 studentów na studiach dziennych oraz 1097 na studiach zaocznych.

Na tle przemian systemu społeczno-gospodarczego w Polsce dokonują się także przeobrażenia systemu edukacyjnego, których część dotyczy stosunków własnościowych. Przełamanie monopolu państwa na kształcenie dokonuje się głównie poprzez przechodzenie części szkolnictwa pod zarząd samorządów terytorialnych, tworząc własność komunalną. Obok tych procesów odbywa się także bardziej radykalna zmiana, wyrażająca się powstaniem sektora niepublicznego, a w szczególności prywatnego.

Zakres i tempo tworzenia się sektora prywatnego w oświacie na przykładzie województwa poznańskiego były przedmiotem niniejszych rozważań. Krótki okres funkcjonowania szkół prywatnych i brak niektórych szczegółowych danych utrudniają ocenę rzeczywistego charakteru tego procesu i przewidywanie jego perspektyw. Przeprowadzona analiza wskazuje jednak na pewne charkaterystyczne cechy tego procesu.

Powstawaniu szkół prywatnych sprzyja ogólna sytuacja w kraju wyrażająca się liberalizacją przepisów, ciężką sytuacją finansową szkół państwowych oraz sytuacją na rynku pracy. Akceleratorem zmian są także przeobrażenia świadomościowe wyrażają-

---

[5] A. Andrzejczak, op. cit.

ce przekonanie o indywidualnej opłacalności wykształcenia. Wykształcenie traktowane jest jako swoista inwestycja, która zwiększy szanse uzyskania pracy oraz przyniesie profity dochodowe i prestiżowe.

W tej systuacji obserwuje się wzrost liczby rejestrowanych szkół i placówek prywatnych. W pierwszym roku obowiązywania nowej ustawy o systemie oświaty powstawały głównie szkoły podstawowe i średnie, natomiast w następnych latach wzrastała głównie liczba rejestrowanych szkół zawodowych, policealnych i wyższych, a przede wszystkim rozmaitych innych form działalności edukacyjnej.

Sektor niepaństwowy stanowi nieznaczny procent szkolnictwa państwowego w szkołach podstawowych i ogólnokształcących. Tendencja ta zapewne zostanie utrzymana w przyszłości, a szkoły te pozostaną elitarne, głównie z uwagi na lepsze warunki do nauki i rozwoju oferowane uczniom.

Znaczący jest natomiast udział sektora niepaństwowego w odniesieniu do szkół pomaturalnych oraz wyższych. Tutaj wyraźnie powodzenie tego sektora uzależnione jest od konkurencyjności absolwentów na rynku pracy, gdyż powstanie tych szkół spowodowane było nową sytuacją na rynku pracy i chęcią uzupełniania na zasadach konkurencyjności luki, której z różnych względów nie wypełniły szkoły państwowe.

Warto podkreślić, że sektor prywatny nie tworzy się na wszyskich kierunkach kształcenia. Wyraźnie „uprzywilejowane" są te kierunki, które gwarantują „konkurencyjny" charakter uzyskanych kwalifikacji. Gospodarka kreuje zapotrzebowanie na nowe kwalifikacje, natomiast charakteryzujące się dużą inercją szkolnictwo państwowe, szczególnie z uwagi na kiepską sytuację finansową, nie jest w stanie w dostatecznym stopniu sprostać tym wymaganiom. Na tym tle szkoły prywatne o charakterze zawodowym nie tylko uzupełniają działanie szkół państwowych, ale wprowadzając element konkurencyjności, przyspieszają proces reformowania tych szkół.

Głównym obszarem konkurowania sektora państwowego i niepaństwowego nie będą w przyszłości szkoły, gdyż tu podziały wpływów ustabilizują się, a zmiany będą dotyczyć raczej systemu finansowania kształcenia. Natomiast można spodziewać się przyjęcia przez własność prywatną pozaszkolnych form edukacyjnych, to jest różnego rodzaju kursów i szkoleń wymagających bardzo elastycznego podejścia. Obecnie tego typu działalność koncentruje się na kursach językowych, komputerowych oraz o tematyce ekonomicznej i nastawiona jest na kompensowanie braków dotychczasowego wykształcenia. Ten popyt będzie ulegał zmianie w miarę poprawy poziomu życia społeczeństwa i dlatego większe szanse mają w tej dziedzinie instytucje bardzo elastycznie reagujące.

Uwagi końcowe

W systemie szkolno-oświatowym zachodzą liczne procesy związane z okresem transformacji społeczno-gospodarczej. Część z nich dotyczy stosunków własnościowych. Zmonopolizowane dotąd przez państwo szkolnictwo przechodzi pod zarząd samorzą-

dów terytorialnych, tworząc własność komunalną. Przedmiotem niniejszych rozważań były jednak bardziej radykalne zmiany, wyrażające się powstaniem sektora niepublicznego, a w szczególności prywatnego.

Krótki okres funkcjonowania nowych, prywatnych szkół utrudnia wnioskowanie zarówno co do rzeczywistego charakteru tego procesu, jak i jego perspektyw. Dostępne informacje pozwalają jedynie ocenić zakres i tempo zachodzących przeobrażeń oraz obserwować zasadnicze kierunki zmian.

Analiza procesu tworzenia się sektora prywatnego w szkolnictwie i oświacie przeprowadzona na przykładzie województwa poznańskiego, na które przypada 10% prywatnych szkół w kraju, doprowadziła do następujących wniosków:

Liczba rejestrowanych szkół i placówek wzrasta. W pierwszym roku rejestrowano głównie szkoły podstawowe i średnie, ale w następnych latach wzrastała liczba rejestrowanych szkół zawodowych i policealnych oraz innych form działalności edukacyjnej.

W stosunku do szkolnictwa państwowego, sektor niepaństwowy stanowi nieznaczny procent w szkołach podstawowych i ogólnokształcących. Tendencja ta zapewne zostanie utrzymana w przyszłości, a szkoły pozostaną elitarne głównie z uwagi na lepsze warunki do nauki i rozwoju oferowane uczniom.

Znaczący jest udział sektora niepaństwowego w odniesieniu do szkół pomaturalnych, a także wyższych. Tutaj wyraźnie powodzenie tego sektora uzależnione jest od od konkurencyjności absolwentów na rynku pracy, gdyż powstanie tych szkół spowodowane było nową sytuacją na rynku pracy i chęcią uzupełniania na zasadach konkurencyjności luki, której nie wypełniły szkoły państwowe.

Głównym obszarem konkurowania sektora państwowego i niepaństwowego nie będą w przyszłości szkoły, gdyż tu podziały wpływów ustabilizują się (może z wyjątkiem szkolnictwa pomaturalnego). Natomiast można spodziewać się przyjęcia przez własność prywatną pozaszkolnych form edukacyjnych.

THE SIZE AND STRUCTURE OF PRIVATE PROPERTY IN EDUCATION

on the example of the province of Poznan

Summary

The aim of the paper is to study the scale and the range of changes taking place in the structure of property in education during the transformation of Poland's economic system.

The state monopoly is being abolished because some schools are being taken over by local authorities and the non-public sector in education is being created.

Evaluation of the range and the rate of establishing of private schools is made on the example of the province of Poznan where 10% of the country's private schools have been opened.

S.96 S16
S.97

The analyses prove that the number of registered non-public schools is growing.

Primary and secondary level schools were established first. At present mainly post-secondary vocational schools, higher schools and other forms of educational institutions are being established.

State schools are still predominant. However, private post-secondary level schools, particularly business-education oriented, are quite competitive.

One can expect that in the future the proportion between state schools and private schools will be stabilized and private owners will take over outside school educational activities.

